

М. Фляк

*кандидат філософських наук, доцент кафедри
соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького педагогічного університету
імені Івана Франка
m-flyak@ukr.net*

ЕТИЧНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З БАТЬКАМИ, КОТРІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Кожне суспільство прагне виховати таку особистість, яка б мала свободу вибору, була б здатна реалізувати свої інтереси, запити та потреби, була б підготовлена до життя і праці у світі, що постійно змінюється. Інтеграція осіб з обмеженими психофізичними можливостями у суспільство є нагальною потребою часу. В умовах активного вдосконалення системи соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами в Україні особливо актуальним є вивчення змісту соціально-педагогічної діяльності з дітьми зазначеної категорії в інших країнах, зарубіжного досвіду у сфері організації соціальної роботи та системи підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

Проблемою виховання дітей з особливими потребами займалися такі вітчизняні вчені, як Е. М. Мастюкова, А. Г. Московкіна та зарубіжні вчені – Девід Рубейн та Стів Хайнес. Праці І.Зверевої, А.Капської, А.Маллера, Л.Шипіциної та інших, присвячені вивченню досвіду зарубіжних країн з питань організації соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами.

Сім'я є найкращим середовищем для розвитку особистості дитини, особливо якщо ця дитина слабка та обмежена у своїх можливостях. Тому такі діти потребують більше турботи, уваги, ласки та спілкування (не тільки вербального, але й невербального). Важливо підкреслити те, що дитину з особливими потребами ніколи не треба розглядати як «тягар» для батьків чи інших членів родини. Коли ця дитина сприймається як повноцінний член сім'ї, то любов оточуючих зменшує труднощі, з якими зустрічається ця дитина. Таким чином, сім'я стає для неї джерелом надії та радості.

Зацікавленість батьків у вихованні дитини з особливими потребами значно впливає на її психологічне самопочуття. Внаслідок відсутності зацікавленості батьків у вихованні, а також в силу інших причин діти з особливими потребами часто відчують дискомфорт в сімейних стосунках. В таких сім'ях дитина з особливими потребами відчуває подвійне навантаження: неприйняття суспільством та схильність до феномену відчуження у власній родині. Основним завданням такої сім'ї є збереження любові до життя та любові до інших людей.

У родині дитина повинна відчувати, що її люблять, цінують та піклуються про неї. Батьки повинні турбуватися про те, щоб сімейне життя приносило радість та щастя. Не можна завжди зосереджуватися на недоліках. Необхідно постійно шукати та виділяти щось гарне у дитини, намагатись розвивати добрі звички. Батьківська

любов - джерело і гарантія емоційного благополуччя дитини, її психологічного та інтелектуального розвитку. Найважливіший для дитини в цей період життя контакт з матір'ю. Е.Фромм називає любов батька любов'ю "на певних умовах", її принцип: "Я люблю тебе тому, що ти виправдовуєш мої надії, бо виконуєш свій обов'язок і схожий на мене". Якщо народжується дитина з особливими потребами, то створений раніше образ руйнується. У не дуже благополучній сім'ї, у якій один з подружжя має занижену самооцінку, починає звинувачувати іншого члена подружжя в тому, що дитина народилася з вадами. В процесі розвитку дитини вона ускладнюється, видозмінюється, позначаючись на сімейних відносинах [1, 2].

У сім'ях, де у дітей є якісь порушення в психофізичному розвитку, часто виникає специфічна ситуація, що має характер особистої трагедії батьків. Реакція батьків на народження дитини з особливостями психофізичного розвитку в рамках наукового дослідження порівнюється з реакцією на смерть, тому що в обох випадках немає такого рішення, яке виправило б ситуацію, а єдино можливе рішення полягає у прийнятті невідворотного.

Народження дитини з відхиленням у розвитку є випробуванням для всіх членів сім'ї. Дитина з відхиленнями у розвитку в силу своїх особливостей позбавляє батьків багатьох можливостей. Створюється психологічної протиріччя між дозріванням нових стосунків у сім'ї і можливістю їх здійснення, що збільшується у випадку єдино можливого дитини. Значущим аспектом є той факт, що "всі зусилля професійних працівників найчастіше в першу чергу сконцентровані на дитині і його потребах, а виняткові потреби батьків або відходять на другий план, або взагалі не враховуються" [3, с.107].

З бесід з батьками і з аналізу літератури випливає, що практично всі функції сім'ї, за невеликим винятком, не реалізуються або не повною мірою реалізуються в сім'ях, які виховують дітей з відхиленнями у розвитку. У результаті народження дитини з відхиленнями у розвитку відносини всередині сім'ї, а також контакти з навколишнім соціумом спотворюються. Причини порушень пов'язані з психологічними особливостями хворої дитини, а також з колосальною емоційним навантаженням, яку несуть члени його сім'ї у зв'язку з довготривалим стресом. Багато батьків у ситуації, що склалася виявляються безпорадними. Їхнє становище можна охарактеризувати як внутрішній (психологічний) і зовнішній (соціальний) глухий кут [2, с. 47-48].

Соціально-педагогічна робота з батьками, котрі виховують дітей з вадами психофізичного розвитку має бути як професійна або волонтерська діяльність, спрямована на гармонізацію та гуманізацію відносин особистості і суспільства через педагогізацію середовища дитини і надання соціальних послуг. Головною метою соціально-педагогічної допомоги людям з особливими потребами є їх інтеграція у суспільство.

Базовими етичними принципами соціально-педагогічної роботи з цією категорією дітей та молоді є: співчуття, милосердне, позитивне ставлення до кожної особистості, повага і прийняття її такою, яка вона є; вирівнювання можливостей у різних сферах життя; свобода вибору видів соціально-педагогічної допомоги.

Головні завдання соціально-педагогічної допомоги: адаптація та реадаптація, соціалізація особистості; задоволення особливих і соціальних потреб дітей з вадами; педагогізація життєвого простору дітей з вадами ; нормалізація життя родини, в якій живе дитина з вадами.

У структурі соціально-педагогічної допомоги першим визначається соціальний компонент. Тому цілком природним є задоволення особливих потреб шляхом надання соціальних послуг[1].

Соціальні послуги - це система соціальних дій, які спрямовані на задоволення потреб людини. У вузькому сенсі слова - це система соціальних зручностей, що надаються особистості. Зміст соціальних послуг становлять: інформаційно-консультаційна допомога сім'ї із правових питань, соціально-психологічне консультування, допомога у догляді і нагляді за дитиною, забезпечення ліками і продуктами харчування, організація життєдіяльності і дозвілля особистості. Соціальні послуги здійснюються шляхом індивідуальної роботи, невід'ємним компонентом якої має бути любов, витривалість, співчуття, ввічливість доброта і милосердя.

Соціально-педагогічна допомога батькам, котрі виховують дітей з вадами психофізичного розвитку побудована на реалізації і впровадженні певних форм і методів роботи, взаємодії індивіда і соціального оточення. Відповідно до цього, соціальний педагог як експерт надає допомогу окремій особі та його сім'ї у розв'язанні соціально зумовлених педагогічних і психологічних проблем, аналізує взаємозалежності між цими проблемами та відповідними соціальними факторами; виступає партнером у мобілізації джерел соціально-педагогічної і психологічної підтримки; є посередником між членами сім'ї та іншими соціальними інститутами у розв'язанні конфліктних ситуацій.

Загальний процес соціально-педагогічної допомоги поділяється на чотири етапи: дослідницький (виявлення особливих і соціальних потреб дітей з вадами, збережених здібностей); планування системи соціально-педагогічних впливів; організація соціально-педагогічної допомоги; оцінка результатів діяльності. Зміст соціально-педагогічної допомоги батькам, котрі виховують дітей з вадами психофізичного розвитку становить соціально - педагогічна профілактика, соціальне обслуговування (соціально - педагогічний патронаж), соціально-психологічна реабілітація [2,4].

Вирішальну роль в житті дітей з вадами психофізичного розвитку відіграє сім'я. Батьки повинні бути друзями для дитини, але особливими, - друзями-приятелями, наставниками. Їхнє завдання - допомогти дитині пізнати себе, оцінити свої здібності і можливості, знайти своє місце в світі, а також дати дитині батьківську любов, теплоту та турботу. Дуже важливо і для дитини, і для батьків, щоб період прийняття і пристосування до дефектів дитини розпочався якнайшвидше. Адже стрес і тривогу батьків найперше переймають діти. Цінним є прийняття батьками істини, що це їх дитина і вони мають прийняти її такою, якою вона є.

Робота соціального педагога з батьками, котрі виховують дітей з вадами психофізичного розвитку повинна базуватися на морально-етичних засадах *любові та людяності, довіри і жертвовності, толерантності та милосердя.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова І. Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. - К.: Логос, 2000.-234с.
2. Маллер, А.Р. Дитина з обмеженими можливостями: книга для батьків / А.Р. Маллер. - М.: Педагогіка - Прес, 1996. - 80с
3. Права дітей з особливими потребами Посіб. -довід. нормативно- правових документів / За заг. ред. академіка О. Л. Копиленко. - К.: РННЦ „ДІНІТ”, 2002.- 187с.
4. Соціальна робота з інвалідами: настільна книга фахівця / під ред. Є.М. Холостовой. - М.: Інститут соціальної роботи, 1996. - 210 с.

А. Хміляр

*магістрант I курсу спеціальності «Соціальна робота»
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
Г. І. Слозанська*

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства і процеси інтеграції в європейську спільноту вимагають забезпечення соціального захисту громадян України, особливо тих, хто потребує її найбільше, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. На сучасному етапі спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей, які мають відхилення у психічному і фізичному розвитку, значну частину серед яких займають діти із особливими потребами. Це потребує змін на всіх рівнях освіти, організації особливої системи навчання, яка б охоплювала різноманітний контингент учнів і диференціювала освітній процес, зважаючи на потреби дітей усіх груп та категорій.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження проблеми навчання дітей із особливими потребами розвиваються в трьох напрямках: клінічне (клініко–патопсихологічне), психологічне та педагогічне. Історія вивчення даної проблеми міститься в роботах В. Бондар, Т. Власової, Ю. Дем'янова, В. Ковальова, Т. Сак та ін. Питаннями діагностичної та корекційної роботи з дітьми з особливими потребами першими почали займатися дефектологи (Н. Бастун, В. Бондар, Т. Вісковатова, Т. Власова, Т. Ілляшенко, К. Лебединський, В. Лубовський, І. Марковська, В. Мачихіна, М. Певзнер, М. Рождественська, Т. Сак, С. Тарасюк, Н. Ципіна та ін.). Деякі питання корекції вад психофізичного розвитку дітей з особливими потребами розглядалися в контексті проблеми готовності до школи та труднощів подальшого шкільного навчання